

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SH TIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
Shtip, September, 24-25, 2015**

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Миравовски Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција, Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions and perspectives : book of abstracts / International scientific conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат, содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference (2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. dr. Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION

Snezana MIRASCHEVA ¹
Emilija Petrova GJORGJEVA ²
Daniela KOCEVA ³

Abstract

The primary issue which is in the focus of attention and is the objective of interest in this paper covers the scope of the educational side of teaching and refers to the work habits of students. Namely, one of the challenges of modern upbringing and education that is also a socio-cultural problem is the establishment of students' working habits. Education for work is one of the fundamental tasks of school, especially the formation of working habits. In fact, work habits are an integral part of the working culture of a person. The largest life results are the product more of hard work and less of inherited traits. Properly and timely adopted working habits are a prerequisite for successful advancement in life of every individual. Thus the goal of this paper is in a symbiotic way to present the process of establishing work habits in students not only as a socio-cultural problem, but also as a challenge for all educational factors.

Keywords: Education, students, work habits.

ЗА НЕКОИ ВОСПИТНИ ЦЕЛИ ВО НАСТАВАТА - СОЦИО-КУЛТУРЕН ПРОБЛЕМ ИЛИ ПРЕДИЗВИК НА СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

Abstract

Основното прашање, кое е предмет на интерес во трудот, го зафаќа доменот на воспитната страна на наставата и се однесува на работните навики на учениците. Имено, еден од предизвиците на современото воспитание и образование, што истовремено е социо-културен проблем, е формирањето на работните навики кај учениците. Воспитувањето за работа е една од основните задачи на училиштето, особено формирањето на работни навики. Имено, работните навики се составен дел на работната култура на човекот. Најголемите животни резултати се продукт на упорна работа, а помалку на наследни особини. Правилно усвоените и навреме работни навики се предуслов за успешно напредување на секоја индивидуа во животот. Оттука целта на трудот е на еден симбиотичен начин да го претставиме процесот на формирање на работни навики кај учениците како социо-културен проблем, но истовремено и предизвик за сите воспитни фактори.

Keywords: воспитание, образование, ученици, работни навики.

¹ Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delchev"-Stip, Macedonia, snezana.mirascieva@ugd.edu.mk

² Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delchev"-Stip, Macedonia, emilija.petrova@ugd.edu.mk

³ Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delchev"-Stip, Macedonia, daniela.koceva@ugd.edu.mk

Воведни насоки

Образованието како менлива категорија е темел на секоја општествена формација. Кај нас уште во програмскиот документ насловен како *Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование*, како еден од приципите на основното воспитание и образование се наведува и принципот на подготвување на учениците за доживотно учење. Во концепцијата стои: „Овој принцип налага наставата да се збогатува со содржини, нови методи и техники кои го поттикнуваат критичкото мислење кај учениците од сите возрасти и во рамките на сите наставни предмети. Нужно е учениците како субјекти во наставниот процес да се оспособуваат да мислат критички, да преземаат одговорност за сопственото учење, да соработуваат со другите и да се развива љубопитноста и потребата од постојано сопствено учење и надградување на знаењата. Со постојано мотивирање и оспособување на учениците за користењето на ефикасни методи и техники на самостојно учење, ќе се овозможува тие да станат приврзаници на идејата за доживотно учење“ (Концепција за деветгодишно воспитание и образование, Скопје, БРО, 2007, 73). Се разбира дека овој принцип е вграден во целите на наставата по сите наставни предмети, вклучувајќи ги и во наставната програма по изборните предмети како што се: Животни вештини, Воспитание за околината, Унапредување на здравјето, Вештини на живеење). Ориентацијата кон учење во текот на целиот живот претпоставува темелна реконструкција во етапата на формирање на младата личност во насока на компатибилност со општество кое учи. Во услови на брзи промени како што е денес, се мултиплицираат можностите за стекнување на знаење со што се поставуваат нови барања пред воспитно-образовниот процес, барања за трансформација и модернизација во склад со современите концепции на учење и образование. Учењето е клуч за богатење на животот на поединецот и просперитет на заедницата. Да се научи како да се учи, да се прилагоди на промените и да се осмисли протекот на информации денес се општи вештини кои треба секоја индивидуа да ги поседува. За да се постигне таа цел, потребно е формирање на навики за работа, а со тоа и работна култура. Се разбира дека ова е долготраен процес, полн со бариери и тешкотии и претставува доживотен процес кој во исто време е социо-културен проблем, но и предизвик на современото воспитание и образование. Еден од предизвиците на современото воспитание и образование што е истовремено социо-културен проблем е формирањето на работните навики кај учениците. Воспитувањето за работа е една од основните задачи на училиштето особено формирањето на работни навики. Имено, работните навики се составен дел на работната култура на човекот. Најголемите животни резултати се продукт на упорна работа, а помалку на наследни особини. Правилно усвоените и на време работни навики се предуслов за успешно напредување на секоја индивидуа во животот. Оттука целта на трудот е на еден симбиотичен начин да го претставиме процесот на формирање на работни навики кај учениците како социо-културен проблем, но истовремено и предизвик за сите воспитни фактори.

1. Социокултурна димензија на проблемот на воспитување на учениците во контекст на работната култура

Зошто процесот на формирање работни навики е социокултурен проблем е прашање кое бара интердисциплинарен одговор. Природата на проблемот упатува на заклучок дека прашањето е комплексно и сложено. Во делот што следува се прави обид истото да се претстави од аспект на двете општествени категории, воспитанието и образованието низ институционални рамки. Имено, како процеси и истовремено продукти на процесот, воспитанието и образованието се дел од сетот инструменти за развој и формирање на младата личност и оспособување за живот и работа во општествената заедница. Современото општество, и покрај степенот на развој на кој се наоѓа, преферира прогрес во континуитет, а со тоа поставува нови барања и потреби. Промените во општеството ги менуваат облиците и содржините и на културата на живеење, а со тоа и на сите субкултури меѓу кои и работната култура. Аналогно на тоа, воспитанието и образованието се димензионираат во насока на модернизација со цел да одговорат на потребите на општеството. Во еден сегмент од содржините на одговорот е поместена и потребата од формирање работни навики кај младата личност. Условите во кои се јавува овој императив се сложени и поради фактот на силно влијание, продор и „агресија“ на техниката и технологијата во сегментите на животот и работата. Само како илустрација ќе ги споменеме социјалните мрежи кои постепено, но со сигурност, ги елиминираат некои, ако може така да се наречат, традиционални форми на интерперсонална комуникација (лице в

лице). За предностите на непосредната директна лице в лице интерперсонална комуникација и нејзината рефлексивност во формирањето и развојот на младата личност и да не говориме. Но, последиците од отсуство на истата ги чувствуваме во секојдневието изразени во личност со сиромашен вокабулар, личност со асоцијално однесување, личност со доминантна индивидуалност на сметка на колективност, личност неискрена, себична, трома, инертна, физички пасивна. Тоа, пак, повлекува други последици за кои се говори во други научни дисциплини. А во целост станува проблем на социумот (мислиме на општествената заедница) и културата, заради што го претставуваме како социокултурен проблем, како што, впрочем, е и поместено во насловот на трудот. Од друга страна, имајќи ја во предвид улогата на воспитанието и образованието димензионирано во рамките на современост, воспитувањето на учениците во контекст на работната култура во услови на силна доминација на компјутерската технологија и глобалните мрежи, формирањето на работни навики е силен предизвик. Можеби станува збор за „стихијна борба“ меѓу традиционалното и современото на еден простор и во едно време. Традиционално е затоа што воспитувањето на учениците во контекст на работната култура преку формирање на работни навики е цел на воспитанието и образованието во сите општествени заедници без оглед на нивната историска димензија. Современо е бидејќи поставеноста на околностите во кои се реализира и изразува го следи трендот на развој на целокупната општествена поставеност вклучувајќи ја техничко-технолошката страна на тој развој. Затоа воспитувањето на учениците во контекст на работната култура преку формирање на работни навики е предизвик на современото воспитание и образование.

2. Работните навики како дел и израз на работната култура

Во трудот нашето внимание се фокусира на неколку прашања и тоа во насока на: определување на поимот работни навики, временско димензионирање на процесот на формирање на работните навики кај децата, факторите кои учествуваат во процесот на формирање на работни навики како и начините како успешно да се развиваат. На крајот ќе споменеме неколку предлози, сугестии и совети до сите воспитни фактори кои водат кон успех во процесот на формирање на работни навики. Што претставуваат работните навики е појдовното прашање. Во конструктот работна навика е содржан поимот навика. Нашата намера овде не е истите да ги толкуваме затоа што сите обиди за дефинирање во литературата се согласни со тврдењето дека навиките претставуваат востановен начин на движење и однесување, односно автоматизирани волеви активности кои во почетокот на формирањето се вршат под целосна контрола на свеста, а постепено низ вежбањето, контролата на свеста се намалува. Навиките се стекнуваат со учење, се формираат со повторување на целноориентирани активности. До кој степен навиката ќе се развие, зависи од количината на вежбите потребни за нејзино формирање и од мотивираноста на субјектот да развие одредена навика. Аналогно на ова, работните навики се определуваат како збир на навики неопходни за вршење на човековата работа. Во литературата се разликуваат општи работни навики како: организираност, систематичност, среденост и уредност на работното место, и специјални работни навики како: оспособеност за ракување со одредени машини и алатки поврзани со одреден вид човекова работа. (*Педагошки лексикон, 1996, 421*). Работните навики се составен дел на работната култура на човекот. Работната култура во основа го обликува однесувањето на индивидуата бидејќи во себе ги опфаќа: системот на вредности, ставовите, мислењето, искуствата, очекувањата, воспитанието и навиките на поединецот. Се формира во заедница со другите трансформирајќи се во збир на одредени правила (во главно напишани). Работната култура не е лесно да се изгради затоа што се формира постепено и за неа се потребни многу зборови, дела, модели на однесување и акција. Таа е долготрајна и тешко може да се промени. Еден од клучните фактори за развој на работните навики е мотивацијата за работа.

Но, не треба да се заборава дека:

- никој не се раѓа со работни навики. Тие треба и мораат да се развиваат;
- нема мрзеливи луѓе, туку само луѓе кои немаат мотивација за работа;
- најголемите животни резултати се продукт на упорна работа, а помалку на наследни особини;
- правилно и навреме усвоените работни навики се предуслов за успешно напредување на секоја индивидуа во животот.

Второто прашање околу кое се насочивме и е во контекст на проблемот кој е предмет на интерес во трудот, е прашањето за тоа како и кога треба да почне процесот на формирање и развој на

работните навики кај децата. Формирањето на работните навики кај децата почнува со раѓањето, со доаѓањето во домот и семејството. Имено, со растот и развојот на детето, расте и неговото вклучување во животот во семејството, низ интеракцијата и активно учество во комуникацијата со останатите членови на семејството. Со цел процесот на формирање на работните навики да биде ефикасен и продуктивен, потребно е да се исполнат следните услови: трпеливост, доследност, „зададени правила“ (јасно поставени и доследно почитувани) – кои се во улога на помошници во процесот на формирање на работните навики кај децата. Воспитувањето на децата во контекст на работна култура и формирање на работни навики го содржи и прашањето за тоа кој учествува во процесот на формирање и стекнување на работните навики кај децата. Одговорот е сосема едноставен. Во процесот на формирање на работни навики кај децата учествуваат родителите во семејството, воспитувачите во детските градинки, наставниците во училиштата. Се поставува дилемата: како успешно да се формираат и развиваат работните навики кај децата. Работните навики кај децата успешно ќе се развijaт со: активна партиципација на децата, соработка, емпатиски однос, во интеракција со другите и со мотивациска поддршка. Со оглед на фактот дека развивањето на работни навики кај децата е социокултурен предизвик за родителите, овде чувствуваме потреба да упатиме неколку практични совети кои водат кон успех и тоа:

- поделете ги должностите во семејството;
- не ги оптоварувајте децата со домашни обврски;
- бидете пример за своето дете во извршувањето на своите должности;
- определете одредено време и место за извршување на одделни задачи;
- пофалете го детето за вложениот труд;
- помогнете во организацијата;
- научете го детето да управува со времето;
- поттикнувајте го читањето и поставувањето на прашања;
- овозможете му на детето квалитетен работен простор;
- проверувајте периодично.

3. Наместо заклучок

Проблемот на формирање на работни навики не е исцрпен во овој труд. Овде се само иницирани неколку клучни прашања. За целосно проучување потребно е еден посеопфатен истражувачки потфат, интердисциплинарен и комплексен. Но доколку нашиот предизвик е соодветен одговор на барањето на современото општество во кое партиципираме, тогаш овие испишани редови се само иницијални, покренувачки сили кои го актуелизираат прашањето на формирање на работните навики кај децата. Третманот на проблемот во социокултурен контекст уште повеќе го зголемува значењето и актуелноста на прашањето. Имено, општеството се соочува со проблемот на формирање на проактивни граѓани кои со партиципација во сите сфери на животот и работата ќе го движат кон натамошен развој. Во исто време, контекстуализацијата на процесот на формирање на работни навики кај децата како социокултурен проблем, не се ограничува само на општеството и општествените структури. Тоа во себе го инхибира семејството како микросоциум, односно прва заедница со која се среќава младата личност, каде ги прави првите чекори на адаптација и акомодација на светот кој го опкружува. Затоа и препораките до родителите како поуспешно да го организираат процесот на формирање на работни навики кај нивните деца. И за родителите проблемот има социокултурен белег поради фактот што самото семејство е дел од општеството, па барањата пред нивните деца се и нивни барања. Уште повеќе, процесот на формирање го почнуваат во домот, а оттука продолжуваат и надвор од домот, во воспитно-образовните институции на сите нивоа (предучилишно, основно, ...). Во следните чекори се вклучуваат и другите фактори (воспитувачи, наставници) со што проблемот на формирање на работни навики станува комплексен бидејќи бара единство во влијанието на родителите, воспитувачите, наставниците, во иста насока, кон иста цел, во исто време. Дотолку е позначен процесот на формирање на работни навики доколку се има во предвид улогата на работните навики во процесите на еманципација на личноста на ученикот, можностите за социјализација и хуманизација како и функционалност на работните навики во контекст на самовреднувањето и

самоидентификацијата на личноста. Затоа и говориме дека формирањето на работни навики кај децата е предизвик за наставниците и родителите. И ако уште тука го нагласиме и барањето на општеството, тогаш социокултурната рамка на проблемот се проширува на институциите за воспитание и образование. Низ целиот тој процес се присутни медиумите, врсниците и другото опкружување на младата личност. Заемното и организирано дејствување ќе создаде услови за правилен раст и равој на личноста на детето. Затоа говориме за прашање кое по својата содржина и организациска поставеност е комплексно и полифакторски условено. Цениме дека размислувањата наведени во трудот ќе бидат силен поттик за воспитните фактори и нивното насочување во процесот на воспитание и образование на младата личност кон задоволување на императивите на општеството. Впрочем, развојот на една млада личност во контекст на проактивност, сам по себе бара личност со развиени и формирани работни навики кои не само што се дел од работната култура на поединецот, туку се и слика за културата и стилот на живеење воопшто.

Литература

- Андреев, М. (1998). Образование и општество. Софија:Крџозор.
- Вујаклија, М (1974). Лексикон страних речи и изрази. Београд: Просвета.
- Ђорђевиќ М. (1994): *Kako uspešno vaspitavati*, Niš: Gradina.
- Јакшиќ, В. (1976). Породица и школа. Београд: Просветни преглед.
- Лалов, Б.(2000). Невербалната култура на субјекта в ерата на технологиите. Софија: Педагогика 4.
- Langran, P.(1979). *Uvod u permanentno obrazovanje*. Beograd: BIGZ.
- Поткоњак,Н. (ред. и др.). (1996).Педагошки лексикон. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.